

3. Інструкція про порядок розрахунку та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища, затверджена спільним наказом Мінекобезпеки та ДПАУ від 19.07.1999 р. № 162/379 (зі змінами та доповненнями).

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору» від 01.03.1999р. № 303 (з доповненнями).

5. П(С)БО 16 «Витрати» затверджені наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. № 318.

6. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, затверджена наказом Мінекобезпеки від 18.05.95 р. № 38 (зі змінами та доповненнями).

7. Гнилицька Л. Напрямки удосконалення обліку, аналізу і аудиту витрат природоохоронної діяльності.// Бухгалтерський облік і аудит, — 2002. — № 7. — 13 с.

А. М. Шиш, канд. екон. наук, доцент кафедри статистики та економічного аналізу, Національний аграрний університет

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН

Сучасний стан податкових відносин в Україні не дає можливості підприємствам розвиватись та випускати конкурентоспроможну продукцію. Фізичні і юридичні особи не зацікавлені у декларуванні своїх доходів, а держава не в змозі розв'язати проблему забезпечення податкових надходжень до бюджету. За цих умов головними завданнями податкового аналітика є розуміння сутності економічних процесів, що дає можливість оцінити стан податкових відносин та спрогнозувати можливі напрями їх розвитку. Необхідність у такому аналізі зумовлюється також і практичними потребами суспільства в отриманні позитивного кінцевого ефекту від професійного та висококваліфікованого державного управління країною.

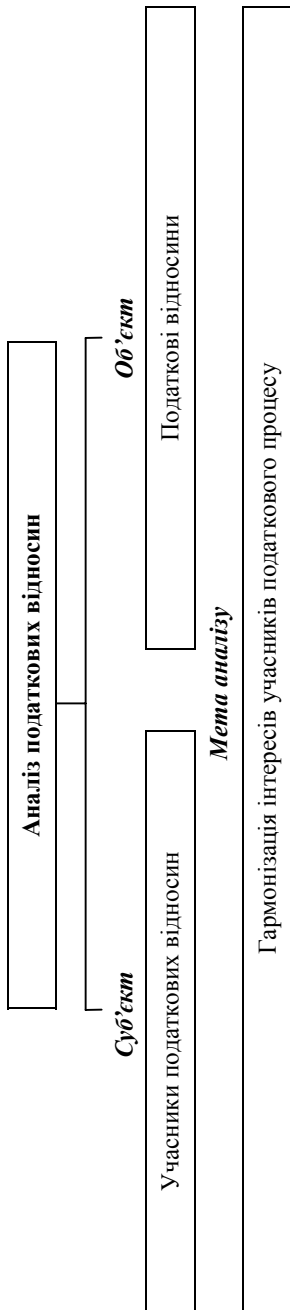
Аналітична оцінка окремих аспектів оподаткування, як суспільного процесу, проводилась такими зарубіжними науковцями, як: Ф. Бекон, Д. Кейнс, А. Лаффер, К. Макконел, К. Маркс, Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Стігліц, Е. Фромм, О. Холм, а також вітчизняними: В. В. Бураковський, О. Д. Василик, Д. І. Дема, М. Я. Дем'яненко, П. А. Лайко, В. М. Суторміна, В. М. Федосов [1, 2, 4]. Однак, у науковій літературі вчені-економісти однобічно досліджують сам процес оподаткування та відносини, що виникають внаслідок його здійснення, зосереджуючи увагу, як правило, на податковому тиску, ставках податків та структурі податкових надходжень, аналізуючи та

обґрунтовуючи їх рівень в залежності від поставленої перед ними мети, що свідчить про невирішеність методичного забезпечення та відсутність системного підходу до аналізу податкових відносин. Крім того, відмітимо, що податкові відносини по своїй сутності є дещо ширшим поняттям по відношенню до податків, оскільки вони включають в себе не лише справляння податків, а й зворотній зв'язок держави — з її громадянами — платниками податків.

Ефективність аналізу податкових відносин значною мірою залежить від його організації, а висновки, глибина і результативність — від дотримання основних принципів його проведення. На основі запропонованого В. Савчуком загального підходу до організації аналізу, нами було розроблено організаційно-інформаційну модель аналізу податкових відносин, яка передбачає формування алгоритму аналізу та включає основні складові аналітичної процедури, зокрема, це суб'єкт, об'єкт, мета, джерела інформації, методи та прийоми, фактори аналізу податкових відносин тощо (рис. 1) [3, с. 10—42]. Використання такої моделі повинно допомогти аналітику уявити взаємодію і взаємовплив складових елементів податкових відносин, підібрати показники, які адекватно характеризують аналізоване явище, процес, результат; виявити фактори, що зумовили зміну показників; уточнити методичні прийоми виміру величини і характеру цієї зміни; скласти алгоритм проведення аналізу.

Важливим питанням аналізу будь-якого його об'єкту є використання системи показників, що характеризують кількісні та якісні сторони досліджуваних явищ, ресурсів та їх ефективність. Як свідчать результати вивчення літературних джерел, єдиної системи аналітичних показників для дослідження податкових відносин не існує. У зв'язку з цим, нами було запропоновано систему аналітичних показників, які б в найбільш можливій мірі були здатні охарактеризувати стан та розвиток податкових відносин. За основу були взяті показники, що використовуються самими податковими органами для внутрішньослужбової звітності, а також інформація з різних наукових джерел.

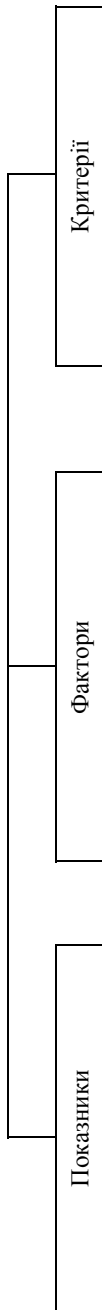
У зведеній системі показники класифікуються в залежності від поставлених задач та основних напрямів вдосконалення податкових відносин. Серед таких груп показників можна виділити: інформування населення про податкові надходження та напрями їх використання, податкову освіту, правовий захист платників податків, простоту здійснення процедур податкових платежів та подання податкової звітності, стимулювання ефективного використання ресурсів тощо. Порівняння таких показників доцільно проводити як в просторі, так і в динаміці. Проте їх оцінку слід проводити комплексно, не відокремлюючи показники один від одного, оскільки таке порівняння може неадекватно характеризувати процеси і явища в сфері оподаткування внаслідок різних рівнів соціального, культурного та економічного розвитку аналізованих систем та призвести до спотворення і викривлення отриманих результатів аналізу.

Джерела інформації

Законодавчі акти, статистична, бухгалтерська та фінансова звітність, дані податкового та бухгалтерського обліку, позаоблікові дані

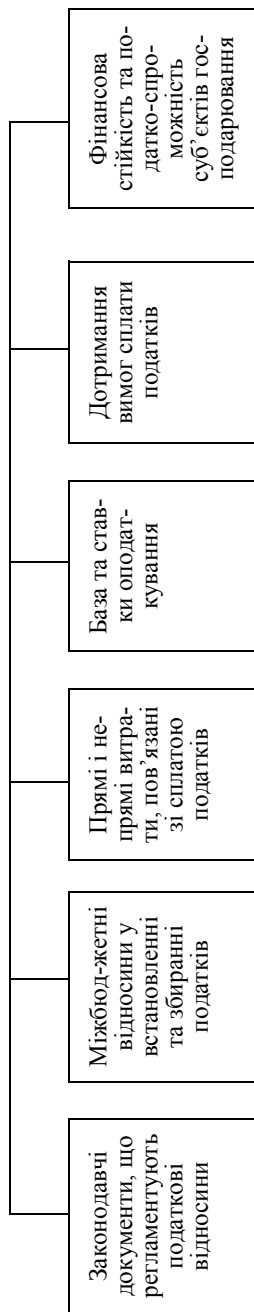
Інструменти аналізу

Методичні прийоми аналізу податкових відносин

Аналіз і синтез	Індукція і дедукція	Аналогія і моделювання	Абстрагування і конкретизація	Системний аналіз	Статистико-математичні	Експертні
-----------------	---------------------	------------------------	-------------------------------	------------------	------------------------	-----------

Оцінка факторів та передумов розвитку податкових відносин

Основні напрями вдосконалення податкових відносин

1. Удосконалення системи оподаткування (ставки, бази, справедливості)
2. Широке інформування населення про напрямки надходження та використання податкових платежів (хто відповідальний, способи поширення інформації, термін проведення)
3. Освіта платників податків та формування позитивного ставлення до процесу оподаткування
4. Проведення діалогів з платниками податків з метою врахування їх думки
5. Правовий захист платників податків
6. Удосконалення процедур здійснення податкових платежів та подання звітності
7. Стимулювання ефективного використання дефіцитних ресурсів
8. Створення комплексної автоматизованої системи збору та обробки інформації про податкові надходження
9. Створення системи швидкого пошуку та інформування платників податків про зміни в оподаткуванні

Джерело: розробка автора спеціалізованих семінарів, нарад, конференцій, брифінгів матеріали особистих спостережень тощо.

Рис. 1. Організаційно-інформаційна модель аналізу податкових відносин

В основі аналізу об'єктів, явищ, процесів лежить збір та обробка первинних даних. Якість такого аналізу цілком залежить від своєчасності, достатності та достовірності вихідної інформації. Основними джерелами, що використовуються в аналізі податкових відносин є: правові акти, що регулюють як господарську діяльність, так і сам процес оподаткування; різноманітна нормативно-довідкова література, прогнозно-планові, бюджетні, податкові дані; статистична, бухгалтерська та фінансова звітність, дані оперативно-технічного, аналітичного та синтетичного обліку підприємств і податкових органів, а також позаоблікові джерела даних — опитування, анкетування, матеріали.

Аналіз податкових відносин, як основний користувач, здатний виявити та оцінити переваги і недоліки діючої системи економічної інформації, що використовується в процесі як ретроспективного та поточно-го, так і перспективного аналізу.

Серед недоліків джерел інформації для аналізу податкових відносин можна виділити: важкодоступність та конфіденційність приватної інформації, значний рівень тінізації економіки, непрозорість процесу звітування про надходження та використання коштів бюджетів; необ'єктивність інформації, оскільки відбувається її пристосування до сьогочасних політичних потреб та амбіцій; недостатність та дорожнеча інформації під час виявлення наслідків впливу процесу оподаткування на суспільно-виробничі відносини, відсутність стандартів, які б забезпечили однозначність оцінки та порівнянності відповідних показників.

Отже, запропонований підхід до такої організації аналізу забезпечить виконання покладених на нього функцій, зокрема, допоможе змодельовувати податкові відносини та оцінити їх адекватність реальній дійсності; визначити стан та тенденції їх розвитку з точки зору відповідності цих тенденцій об'єктивним економічним законам та існуючим науковим розробкам, за якими повинна розвиватись податкова сфера; обґрунтувати найоптимальніші рішення, реалізація яких забезпечить динамічний соціально-економічний розвиток аналізованої системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дема Д. І. Оподаткування фермерських господарств у США. — Житомир: Полісся, 1999. — 231 с.
2. Дем'яненко М. Я. Основи податкових відносин в АПК. — К.: ІАЕ УААН, 1999. — 72 с.
3. Савчук В. К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств—К.: Урожай, 1995. — 328 с.
4. Стиглиць Дж. Ю. Экономика государственного сектора / Пер. с англ. — М.: МГУ: ИНФРА-М, 1997. — 720 с.